

Vlaams
Parlement

stuk **1044** (2010-2011) – Nr. 1
ingediend op 21 maart 2011 (2010-2011)

Hoorzitting

over armoede, met bijzondere aandacht
voor de evolutie van de problematiek
en de bestrijding ervan door de OCMW's

Verslag

namens de Commissie voor Welzijn,
Volksgezondheid, Gezin en Armoedebeleid
uitgebracht door de dames Cindy Franssen en Güler Turan

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Tom Dehaene.

Vaste leden:

de heer Tom Dehaene, de dames Cindy Franssen, Vera Jans, Katrien Schryvers;
mevrouw Marijke Dillen, de heren Felix Strackx, Erik Tack;
de heer Peter Gysbrechts, mevrouw Vera Van der Borght;
de heer John Crombez, mevrouw Else De Wachter;
de dames Lies Jans, Helga Stevens;
mevrouw Ulla Werbrouck;
mevrouw Mieke Vogels.

Plaatsvervangers:

de dames Sonja Claes, Griet Coppé, Kathleen Helsen, Tinne Rombouts;
de dames Gerda Van Steenberge, Linda Vissers, de heer Wim Wienen;
de dames Gwenny De Vroe, Lydia Peeters;
mevrouw Mia De Vits, de heer Bart Van Malderen;
de dames Danielle Godderis-T'Jonck, Goedele Vermeiren;
de heer Jurgen Verstrepen;
de heer Bart Caron.

INHOUD

I. Uiteenzetting door em. prof. dr. Jan Vranken, Centrum OASeS, Universiteit Antwerpen	5
1. Armoede is.....	5
2. Mensen in armoede, gescheiden van de samenleving	5
3. Niet te overbruggen kloof	5
4. Omvang van de armoede	5
5. Schuldenlast	6
6. Wonen aan de onderkant van de woonmarkt.....	6
7. Waar kan men terecht.....	6
8. Dak- en thuisloosheid.....	6
9. Bijstand en leefloon	6
10. (Geestelijke) gezondheid	6
11. Een valse start voor de levensloop	7
12. Het individuele schuldmodel	7
13. Technologie in het dagelijkse leven	7
14. Blijvend uit de armoede geraken.....	7
15. Vragen van de leden.....	7
II. Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten	10
1. Armoede in Vlaanderen anno 2011	10
2. Missie van de OCMW's	11
3. Tendensen in OCMW-cliënteel en hulpverlening	11
3.1. Cliënten	11
3.2. Hulpverlening	11
4. Uitdagingen voor de OCMW's	12
5. Uitdagingen voor andere overheden	12
6. Conclusie.....	13
7. Vragen van de leden.....	13
III. Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen – Antwerps Platform Generatiearmoede (APGA).....	16
1. Inleiding	16
2. OCMW: slagkrachtige partner in de strijd tegen armoede	16
2.1. Dienstverlening die duidelijk en uitnodigend is.....	16
2.2. Lokaal Sociaal Beleid	17

2.3. Financiële problemen.....	17
2.4. Activering – contractualisering	17
2.5. Aanvullende financiële hulp.....	17
2.6. Mens zijn!	17
2.7. Uitdagingen – beleidsaanbevelingen voor OCMW's	18
3. Vragen van de leden.....	18
IV. Mevrouw Karine Lycops, directeur sociale dienst OCMW Genk	19
V. Uiteenzetting door de heer Bert D'Hondt, medewerker politiek beleid Welzijnszorg	22
1. Welzijnszorg	22
2. Lokale duurzaamheid.....	22
3. Armoedecijfers (buitenkant).....	22
4. Armoede: de mensen achter de cijfers (context).....	22
5. Werken aan lokale duurzaamheid: civiele maatschappij.	23
6. Werken aan lokale duurzaamheid: beleid (buitenkant)	23
7. Werken aan lokale duurzaamheid: OCMW	24
8. Vragen van de leden.....	24
VI. Verenigde Verenigingen – Decenniumdoelen 2017.....	24
1. Vooraf	24
2. Inclusieve functie van het middenveld.....	25
3. Emancipatorische functie van het middenveld	25
4. Rol van de overheden.....	25
5. Uitgangspunten samenwerkingsverband	25
6. Initiatiefnemende organisaties	26
7. Zes doelen	26
8. Indicatoren: meten is weten – Armoedebaarometer.....	26
9. Werken op beleidsniveau	26
10. Zes doelen – zes beelden	26
10.1. Gezondheid.....	26
10.2. Arbeid.....	27
10.3. Inkomen.....	27
10.4. Wonen.....	27
10.5. Onderwijs.....	27
10.6. Samenleven	27
11. Vragen van de leden.....	28
Gebruikte afkortingen	29

Op dinsdag 1 februari 2011 hield de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebeleid een hoorzitting over armoede, met bijzondere aandacht voor de evolutie van de problematiek en de bestrijding ervan door de OCMW's. Gehoord werden:

- em. prof. dr. Jan Vranken, Centrum OASeS, Universiteit Antwerpen;
- de heer Piet Van Schuylenbergh, directeur afdeling OCMW's en mevrouw Nathalie Debast, stafmedewerker armoede, energie en wonen van de VVSG;
- mevrouw Elke Vandermeerschen, stafmedewerker armoedebeleid van het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen, mevrouw Diane Moras en mevrouw Marie-Louise Decroock, Antwerps Platform Generatiearmoede;
- mevrouw Karine Lycops, directeur sociale dienst OCMW Genk;
- de heer Bert D'Hondt, medewerker politiek beleid Welzijnszorg; en
- de heer Bart Verhaeghe, beleidsmedewerker Verenigde Verenigingen, mevrouw Kristel De Vos, beleidsmedewerker Decenniumdoelen 2017.

I. UITEENZETTING DOOR EM. PROF. DR. JAN VRANKEN, CENTRUM OASeS, UNIVERSITEIT ANTWERPEN

1. Armoede is

Professor *Jan Vranken* definieert armoede als een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan. Het scheidt de mensen in armoede van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Deze kloof kunnen ze niet alleen overbruggen.

De spreker verwijst voor meer gedetailleerde informatie naar het Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting. De definitie van armoede uit het jaarboek is ondertussen overgenomen door de Vlaamse overheid.

2. Mensen in armoede, gescheiden van de samenleving

Armoede vertoont verschillende kenmerken en is meer dan alleen ongelijkheid, het is meervoudige uitsluiting. Het speelt zich af op verschillende terreinen van de samenleving. Eigenlijk bevinden mensen in armoede zich helemaal onderaan een ladder en de volgende sporten ontbreken. Daardoor zijn ze niet in staat op eigen houtje die ladder te beklimmen. Armoede is een structureel maatschappelijk probleem en geen toevallig fenomeen.

Armoede houdt het risico in op levenslang persoonlijk en structureel isolement. Het sluit mensen af van de klassieke mogelijkheden op veel vlakken, onder meer arbeid, wonen, onderwijs en gezondheid. De meesten houden hun armoede trouwens verborgen. Ze overleven dankzij copingstrategieën, zij springen zorgvuldig om met hun geld dat net volstaat om in leven te blijven, maar niet om aan het maatschappelijk leven deel te nemen. Als groep zijn ze politiek onmachtig en worden meestal vergeten. Ze hebben geen drukkmiddelen.

3. Niet te overbruggen kloof

Voor velen is het zelfs moeilijk om hulp te vragen aan het OCMW. Dat ze altijd vragende partij zijn, afhankelijk van anderen, heeft invloed op hun persoonlijkheid, hun moed om dingen te eisen.

4. Omvang van de armoede

De crisis heeft bepaalde aspecten van armoede verscherpt, maar het is niet zeker dat de omvang van inkomensarmoede zal toenemen. Voorwaarde is dat de sociale uitkeringen in dezelfde verhouding tot het mediaan inkomen blijven, dus hun relatieve koopkracht behouden. Als de inkomensverdeling ongelijker wordt, zullen wel meer mensen in de onderste geleding terechtkomen en neemt de armoede toe. De kans bestaat wel dat meer

mensen in langdurige armoede terechtkomen, omdat ze na verloop van tijd interen op het spaargeld en zelfs schulden aangaan om duurzame consumptiegoederen te vervangen.

Ook zal de crisis een invloed hebben op andere dimensies van armoede. Zo daalt het welzijn, met een slechtere gezondheid of woonomgeving. Het komt er dus op aan niet enkel naar de flow te kijken, maar ook naar de stock. De voorraden, spaargelden, geraken door langdurige periodes van armoede uitgeput.

5. Schuldenlast

Een ander aspect is de toenemende schuldenlast. Die is niet noodzakelijk het gevolg van onzorgvuldige bestedingen. Door het wegvallen van één of twee inkomens kunnen zelfs voorzichtige kredieten niet langer ingelost worden. Daarbij komt nog dat de maatschappij veel belang hecht aan consumptie. Wie niet mee kan met de consumptie, zeker bij verlies van andere posities in de samenleving door werkloosheid en armoede, raakt de aansluiting bij de samenleving helemaal kwijt. Deze kringloop van armoede heeft zich een eerste keer afgespeeld in het begin van de jaren tachtig, toen de nieuwe armoede genoemd.

6. Wonen aan de onderkant van de woonmarkt

Een degelijke woning heeft een belangrijke invloed op gezondheid, werk, schoolse prestaties en gezin. Toch leeft ongeveer 35 percent van de huurders in een woning van ontoereikende kwaliteit. Hallucinant is ook dat de armste 10 percent van de bevolking, vaak huurders, 36 percent van het huishoudbudget aan woonkosten besteedt, terwijl dat bij de rijkste 10 percent nog geen 20 percent van het huishoudbudget is.

7. Waar kan men terecht

Niet alleen krimpt de huurmarkt, ook het profiel van de private huurder verzwakt. Werklozen, mensen met een laag inkomen, eenoudergezinnen en alleenstaanden zijn oververtegenwoordigd. Die groep heeft onvoldoende drukingsmacht om de situatie van de huurder te verbeteren.

8. Dak- en thuisloosheid

Het dalende aanbod en de hoge prijzen zorgen ervoor dat dak- en thuisloosheid toenemen. Er zijn natuurlijk ook andere redenen. Zo is het afglijden in armoede een aftakelingsproces waarbij de noodzakelijke ankerpunten in de samenleving verloren gaan.

9. Bijstand en leefloon

Ten gevolge van de economische en maatschappelijke crisis, wordt er ook vaker een beroep gedaan op bijstand en leefloon. Niet alleen worden problemen van mensen in armoede complexer omdat de gaten in de sociale zekerheid groter worden, maar ook meer mensen uit de middenklasse doen, wegens te veel schulden, een beroep op het OCMW. Dat zou kunnen zorgen voor verdringing van mensen die al langer in armoede leven. Het is immers voor hulpverleners gemakkelijker om mensen met een relatief eenvoudig schuldenprobleem te helpen, dan mensen met complexere problemen. Daarenboven zijn mensen uit de middenklasse vaak beter in staat hun problemen te verwoorden. Ze spreken de middenklassentaal van de hulpverleners. Door tijdsgebrek en hoge bureaucratische eisen hebben de hulpverleners ook te weinig tijd om complexe problemen op te lossen. Daarvoor is immers een vertrouwensrelatie nodig en dat vergt tijd.

10. (Geestelijke) gezondheid

De (geestelijke) gezondheid van mensen wordt in hoge mate bepaald door een sterk sociaal netwerk. Netwerken verlagen de kans op een depressie en bieden bescherming tegen stressvolle situaties en gebeurtenissen die depressieve klachten in de hand werken. Werk-

loosheid vergroot de kans op depressies. Een activeringsbeleid zou een uitweg kunnen bieden, maar personen aan de onderkant van de maatschappelijke ladder komen disproportioneel in die banen terecht waar het risico op een depressie het hoogst is.

11. Een valse start voor de levensloop

Periodes van economische crisis en van langdurige werkloosheid hebben ook een impact op langere termijn. Kinderen geboren in gezinnen in armoede of waarvan de ouders geen werk hebben, nemen een slechte start. Hun levensomstandigheden verhinderen een succesvolle toekomst, niet alleen omdat er minder materiële middelen zijn, maar ook omdat er meer stress is in hun omgeving. De huidige sociale zekerheid is niet aangepast aan nieuwe risico's zoals scheiding of loopbaanpatronen van vrouwen. Zo zijn er heel wat mensen, vaak vrouwen, die door langdurige werkloosheid geen volledige pensioenrechten opbouwen, met zware gevolgen voor hun oude dag.

12. Het individuele schuldmodel

Een andere opvallende trend is dat de schuld van armoede en werkloosheid meer en meer bij de mensen zelf gelegd wordt en dus niet langer bij de maatschappelijke omstandigheden, het zogenaamde individuele schuldmodel. Dat is het spiegelbeeld van de neiging om succes toe te schrijven aan eigen prestaties. Grote delen van de middenklasse worden momenteel bedreigd door de crisis. Allicht zullen sommigen daardoor ondervinden dat systemen van sociale zekerheid, die ze aanvankelijk bekritiseerden, nuttig zijn. Bevorderen van collectieve solidariteit wordt zo een vorm van welbegrepen eigenbelang.

13. Technologie in het dagelijkse leven

De samenleving dwingt haar leden gebruik te maken van technologie: om geld af te halen, om treintickets te kopen, om een gsm te bedienen enzovoort. Om die basistechnologieën te hanteren, zijn een basisopleiding en inzichten in het functioneren van de samenleving nodig.

14. Blijvend uit de armoede geraken

Uit onderzoek blijkt dat, om blijvend uit de armoede te geraken, instrumentele middelen onvoldoende zijn. Een baan, een opleiding, een evenwichtige relatie volstaan niet. Mensen in armoede hebben emotionele ondersteuning nodig alsook is het cruciaal dat ze worden opgenomen in de sociale netwerken van hun nieuwe omgeving. Dat is eigenlijk een oproep aan het hele maatschappelijke middenveld om zich open te stellen voor mensen in armoede. Ook op het werk worden mensen in armoede nog al te vaak scheef bekeken.

Tot slot houdt professor Jan Vranken de leden een spiegel voor: is armoede voor hen veroorzaakt door persoonlijke tekorten of door maatschappelijke kenmerken? Voor organisaties als het OCMW is het belangrijk na te gaan of hun organisatie sociale of institutionele drempels heeft, maar ook na te gaan hoe de samenleving hun instelling beoordeelt. Als een institutie een negatief imago heeft, zorgt dat stigma voor een extra drempel.

15. Vragen van de leden

Mevrouw *Güler Turan* wacht met ongeduld op de actiefiches. Voor het eerst heeft elke minister in zijn beleidsbrief aandacht besteed aan armoede. Hebben de verenigingen waar armen het woord voeren, de ervaringsdeskundigen en andere armoedeacties het structurele isolement van de armen al (deels) doorbroken? Politici en media hebben een collectieve verantwoordelijkheid om het beeld dat mensen in armoede daar zelf voor verantwoordelijk zijn, te doorbreken. Hoe kunnen ze dat best doen?

Mevrouw *Cindy Franssen* vraagt of het verdringingseffect van nieuwe armen wijst op een collectieve verarming. Zorgt de technologische kloof voor een collectieve rechtenvermin-

dering, onder meer in de zorgsector? Armoede vervrouwelijkt, eenoudergezinnen zijn meestal kinderen en hun moeder. Is dat een nieuwe vorm van generatiearmoede? Emotionele ondersteuning is belangrijk om uit de armoede te geraken. Hoe kunnen verenigingen waar armen het woord nemen en ervaringsdeskundigen op lokaal niveau een rol spelen? Moet kennis over armoede een structureel onderdeel worden van de opleidingen van zorg- en hulpverleners?

Ook mevrouw *Mieke Vogels* is benieuwd naar de inhoud van de actiefiches, maar vraagt zich vooral af of ze een verschil zullen maken voor de mensen in armoede. België was volgens velen een goede Europese voorzitter, maar mensen in armoede hebben weinig gemerkt van het Europees Jaar van de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. Het beleid werkt het individuele schuldmodel in de hand: wie na activering nog geen werk heeft of ondanks werk arm blijft, is zelf schuldig. De enige remedie is bij het beleid de context in beeld te brengen.

Kan professor Vranken een voorbeeld geven van de groter wordende gaten in de sociale zekerheid? Wordt de verdringing van de langdurige armen door middenklassers met betalingsmoeilijkheden gestaafd door onderzoek?

Mevrouw *Marijke Dillen* wil weten of de actiefiches tot structurele oplossingen kunnen leiden. Verschillende Vlaamse regeringen hebben aandacht besteed aan armoede, hebben projecten opgezet om de armoede te bestrijden, maar een structurele aanpak ontbreekt tot nog toe. Ondanks het Europees Jaar van de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting blijft de armoede in Vlaanderen toenemen. Hoe kan het armoedeprobleem op een structurele manier aangepakt worden?

Een baan is de beste garantie tegen armoede. Volgens de heer Vranken zou echter twee op drie mensen in armoede niet te activeren zijn. Wat zijn daarvan de oorzaken?

De heer *Jan Vranken* ontkent dat mensen in armoede niet geactiveerd willen worden. Het merendeel van die mensen kan niet geactiveerd worden omdat ze gepensioneerd zijn, omdat ze ziek zijn, omdat ze gehandicapt zijn of omdat ze schoolplichtig zijn. Slechts een klein deel van de mensen in armoede maakt deel uit van de actieve bevolking. Daarom vormt werk slechts voor een deel een oplossing.

Mevrouw *Vera Van der Borgh*t verwacht van deze hoorzitting vooral voorstellen van aanpak. Volgens professor Vranken is er nog zo'n 60 jaar nodig om de wachtlijsten in de sociale huisvesting weg te werken en 155 jaar om de doelgroep te vestigen. Hoe kan een probleem van dergelijke omvang opgelost worden?

Personen aan de onderkant van de maatschappelijke ladder komen disproportioneel in banen terecht waar het risico op een depressie het hoogst is. Heeft dat te maken met de jobinhoud? Of is het te wijten aan de verkeerde arbeidsattitudes van de personen? Zelfs een minder geschikte baan is een eerste noodzakelijke stap om uit de armoede te geraken, aldus mevrouw Smet, ooit minister van Arbeid. Dienen de sociale huizen een van hun doelen: mensen in armoede beter begeleiden en ervoor zorgen dat ze niet nodeloos meerdere keren hun verhaal moeten doen? Mevrouw Van der Borgh weet dat heel wat ouderen niet weten dat er een inkomensgarantie voor ouderen bestaat. Dan schort er toch een en ander aan het beleid. De Rechtenverkenners is een eerste stap, maar de automatische toekenning van bepaalde rechten zou een grondige verbetering zijn.

Hoe evalueert professor Vranken de ervaringsdeskundigen? Denkt hij dat de armoedetoets een goed instrument is?

Mevrouw *Lies Jans* geraakt gedeprimeerd door de evolutie van de armoede, die voortdurend door bijkomende factoren gekenmerkt wordt. Zo is een loon niet meer voldoende om

iemand voor armoede te beschermen. En systemen om arbeid en gezin beter te combineren, zoals loopbaanonderbreking en deeltijds werk, zijn in sommige gevallen mee oorzaak van armoede op latere leeftijd. Het beleid moet ook die kant zien. Hoe kunnen armoedebeleid en arbeidsmarktbeleid samenwerken om de negatieve effecten te vermijden?

De diensten op lokaal niveau, OCMW's en sociale huizen, zijn niet in staat mensen in armoede voldoende te begeleiden wegens tekort aan mensen en geld. Moeten alleen de lokale besturen instaan voor die intensieve begeleiding? Of zijn er andere mogelijkheden?

De heer *Peter Gysbrechts* weet dat het niet alleen zo is dat mensen in armoede meer kans maken op depressie, maar dat mensen met geestelijke problemen ook gemakkelijker in armoede verzeilen. Hoe kan dat vermeden worden?

Professor *Jan Vranken* vindt dat verenigingen waar armen het woord nemen voorbereiden op participatie aan het gewone verenigingsleven. Het heeft echter geen zin alleen een apart verenigingsleven voor armen te scheppen, ze moeten deelnemen aan het gewone verenigingsleven. Het probleem blijft dat het klassieke verenigingsleven zich afsluit van mensen in armoede, net zoals de verenigingen dat doen van mensen van buitenlandse herkomst. Met subsidies kunnen verenigingen die het anders aanpakken, beloond worden. De andere krijgen dan geen of minder subsidies. Dat volstaat natuurlijk niet, mensen in armoede moeten ook algemeen meer toegang krijgen tot sociale netwerken. De overheid kan dergelijke mentaliteitswijziging hoogstens stimuleren, maar het is aan alle verenigingen om daar iets aan te doen.

Mevrouw *Güler Turan* dacht dat professor Vranken bedoelde dat armen geen spreekbuis hadden. Nochtans zijn er de verenigingen waar armen het woord nemen.

Professor *Jan Vranken* beaamt dat Vlaanderen op dat vlak vooruitloopt in Europa. Maar naar de verenigingen van armen wordt enkel geluisterd als men dat wil. Ze beschikken niet zoals vakbonden over drukingsmiddelen. Een staking van armen verandert niets in het leven van de anderen. Ze hebben noch economisch, noch politieke macht, alleen een soort morele macht: ze kunnen een beroep doen op het geweten. Dat volstaat niet voor echte omwentelingen. Daarom is het zo belangrijk dat hun eisen deel uitmaken van het eisenpakket van vakbonden, van mutualiteiten, van politieke partijen of van ondernemersorganisaties, hoewel dat laatste hoogst onwaarschijnlijk is.

Voor mensen in armoede die nog economisch actief kunnen zijn, is een baan vinden cruciaal om uit de armoede te geraken. Daarvoor moeten de uitsluitingsprocessen onder controle gehouden worden. Bij economische crisis vliegen de recentst bijgekomen werkkrachten het snelst aan de deur. In de eerste plaats mensen die na allerlei vormings- en scholingsprogramma's met grote moeite een baan gevonden hebben. Laagbetaalde banen met onzekere toekomstperspectieven, weinig bijscholingsmogelijkheden volstaan niet om uit de armoede te geraken, zijn geen opstapje naar een beter leven. Kwaliteitsvolle of duurzame jobs zijn daarvoor cruciaal.

Maatregelen om de combinatie van werk en gezin bijvoorbeeld voor alleenstaande moeders te verbeteren, zouden ook helpen. Een alleenstaande moeder van buitenlandse herkomst formuleerde het treffend: "Ofwel ga ik werken en ben ik een goed rolmodel. Maar dan weet ik niet waar mijn kinderen na school uithangen. Ofwel bescherm ik mijn kinderen en breng ze naar en haal ze van school. Maar dan kan ik niet werken." Een goede en flexibele kinderopvang zou niet alleen ervoor zorgen dat ouders kunnen werken, maar ook verhinderen dat een hele generatie kinderen in armoede verzeilt.

Het is niet zozeer eentonige arbeid die een baan stresserend maakt, maar wel de zogenaamde flexibiliteit waardoor mensen op elk moment van de dag kunnen worden opgeroepen, waar ze op elk moment afgedankt kunnen worden. Het gaat om banen zonder

toekomstperspectief. Negatieve stress wordt veroorzaakt door het gevoel de stuurknuppel van je leven kwijt te zijn, bijvoorbeeld door onoplosbare conflicten tussen werk en gezin: op tijd thuis zijn voor de kinderen en je job verliezen, of werken en je kinderen alleen laten.

De kloof met de hulpverlening die sommige groepen ervaren, komt voort uit verschillen in verwachtingen, achtergronden, referentiekaders en talen, maar evenzeer uit de organisatie van het aanbod. Instellingen zijn zich dikwijls niet bewust van die drempels. Politici hebben een rol te spelen in de strijd tegen de neiging om de schuld voor samenlevingsproblemen in de schoenen van de slachtoffers te schuiven, of het nu om armen, werklozen of jongeren gaat. Maar ook burgers kunnen een bijdrage leveren, door bijvoorbeeld hun kinderen niet van scholen af te halen waar te veel arme of anderskleurige gezinnen zitten, of mensen op de bijstand geen profiteurs te noemen. Het discours van belastingbetalers versus profiteurs klinkt vandaag al te veel door, zowel in het beleid als op straat, betreurt de spreker.

Activering is positief als het gaat om banen die de positie van de armen verbeteren. De sociale economie is op dat vlak een zeer belangrijk middel. Het Europees Jaar van de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting heeft weinig harde vooruitgang opgeleverd. Europa heeft wel en terecht het idee van actieve inclusie in de belangstelling gebracht. De Europese aanbeveling koppelt drie elementen van de armoedebestrijding: een menswaardig inkomen, een inclusieve arbeidsmarkt met duurzame banen, en toegang tot kwaliteitsvolle dienstverlening. De professor pleit ervoor dit geheel ook als kader te kiezen voor het toekomstige Vlaamse armoedebeleid.

Helaas moet er elk jaar weer een nieuw jaarboek verschijnen, want armoede bestaat nog altijd in Vlaanderen. Het jaarboek slaagt erin om het thema continu in de belangstelling te houden, terwijl dat in de jaren 70 en 80 eerder een conjunctureel fenomeen was. In de voorbije 20 jaar is men er wel in geslaagd de scherpe kantjes van de armoede te vijlen, ook al bleef het fenomeen zelf bestaan.

De wachtlijsten zijn een oud probleem: er moeten gewoon meer sociale woningen gebouwd worden. Daarbij moet men rekening houden met het feit dat een aantal oude woningen niet meer bewoonbaar noch renoveerbaar zijn, en met de veranderende wooncultuur. Dat de OCMW's over te weinig middelen beschikken voor de toenemende vraag, is algemeen bekend. Alvast haalbaar en doelmatig is dat ze meer aandacht zouden besteden aan de uitbouw van lokale netwerken in de plaats van alles zelf te doen.

Een van de belangrijkste innovaties in het armoedebeleid, de ervaringsdeskundigen, is niet zo lang geleden positief geëvalueerd. Dat initiatief moet uitgebreid worden tot alle belangrijke organisaties, instellingen en zelfs bedrijven. Verder pleit de spreker voor een snelle invoering van de armoedetoets voor alle belangrijke maatregelen.

II. VERENIGING VAN VLAAMSE STEDEN EN GEMEENTEN

1. Armoede in Vlaanderen anno 2011

Mevrouw *Nathalie Debast*, stafmedewerker armoede, energie en wonen, begint met enige cijfers over de armoede anno 2011. Het aantal OCMW-dossiers neemt significant toe. In 2010 waren er 7,3 percent huishoudens met een leefloon meer dan in 2009. Niet minder dan 12.108 gezinnen dreigen uit hun huis gezet te worden omdat de verhuurder daartoe een verzoekschrift indiende bij de vrederechter. Dat zijn er meer dan 10 percent meer dan in 2008. De cijfers van het Vlaams Centrum Schuldbeïndeling tonen een enorme stijging in de schuldhulpverlening, van 7005 dossiers in 2007 naar 62.183 in 2009.

In 2010 kwamen meer dan 80.000 klanten terecht bij de distributienetbeheerder nadat ze gedropt waren door een commerciële energieleverancier. Maar ook daar komen meer en

meer mensen in de problemen. De netbeheerder stuurde in 2010 meer dan 70.000 dossiers voor onderzoek naar de OCMW's via de LAC's. In 2010 vonden meer dan 1500 LAC-vergaderingen plaats. Een ander symptoom is het grote aantal gezinnen met een budgetmeter voor elektriciteit: 41.391 in 2010. Van de recentere budgetmeter voor gas zijn er ook al meer dan 17.000 actief.

2. Missie van de OCMW's

De missie van de OCMW's staat in artikel 1 van de OCMW-wet, dat stelt dat iedere persoon recht heeft op maatschappelijke dienstverlening die erop gericht is hem in staat te stellen een menswaardig leven te leiden. De OCMW's verzekeren hun dienstverlening in het kader van zowel federale (bijvoorbeeld leefloon of stookoliepremie) als Vlaamse (bijvoorbeeld LAC) opdrachten. Daarnaast zijn er plaatselijke initiatieven die door de lokale autonomie erg verschillen van gemeente tot gemeente. Voorbeelden zijn aanvullende steun door huur- of energietoelagen. Mensen in armoede begrijpen vaak niet waarom men in dezelfde situatie niet overal hetzelfde of evenveel krijgt. Niet alle gemeenten hebben echter dezelfde financiële draagkracht. De OCMW's kunnen niet anders dan dit uitleggen aan de klanten, maar zij pleiten wel voor hogere basisuitkeringen en hogere minimumlonen.

3. Tendenzen in OCMW-cliënteel en hulpverlening

3.1. Cliënten

Het cliënteel verjongt (ondertussen is al 30 percent van de leefloners jonger dan 25) en vervrouwelijkt verder. Ook de migratie van armoede is duidelijk een feit, al is zij niet altijd gekleurd: er zitten ook Europeanen bij. In elk geval neemt de culturele verscheidenheid en taaldiversiteit bij de OCMW's toe. In centrumsteden is liefst 80 percent van het OCMW-cliënteel van vreemde afkomst, op het platteland is het aandeel van de autochtone generatiearmen groter.

Daarnaast kloppen meer mensen met een redelijk inkomen aan vanwege schulden. Ook zelfstandigen in moeilijkheden beginnen de weg te vinden. Voorts ontvangen de OCMW's meer mensen met psychische problemen, niet noodzakelijk uit de psychiatrie, maar mensen die de huidige maatschappij mentaal niet aankunnen. Mevrouw Debast besluit dat het hedendaagse OCMW een kruispunt is, waar cliënten met verschillende achtergronden en problemen passeren en in het bijzonder diegenen die elders uit de boot vallen. Van die laatste categorie geeft ze als voorbeelden verslaafden die bij een CAW geweigerd worden, en mensen die onvoldoende Nederlands kennen voor een traject in de geestelijke gezondheidszorg.

3.2. Hulpverlening

Op het vlak van de hulpverlening evolueerde men van louter financiële (het bestaansminimum dateert van 1974) naar integrale armoedebestrijding, waarin rekening wordt gehouden met de veelheid aan problemen en domeinen. Er kwam ook een nieuwe methodiek in het maatschappelijk werk, die gericht is op emancipatie tot zelfredzaamheid en uitgaat van de kracht van mensen in de plaats van te betuttelen. Het is de bedoeling om te werken op maat van de cliënt. In de loop der jaren is het aanbod van OCMW's gespecialiseerder geworden, bijvoorbeeld door de opdrachten inzake schuldhulpverlening of energie.

Resultaat van die ontwikkeling is een zeer verscheiden aanbod, dat in de praktijk nog steeds voornamelijk curatief is en niet zozeer preventief, hoe belangrijk dat ook is. Een OCMW is te vinden in iedere gemeente, waardoor de fysieke afstand nooit groot is. De centra vormen een draaischijf in de hulpverlening, doordat ze overleggen met andere diensten, doorverwijzen en coördineren.

OCMW-hulpverlening is juridisch afdwingbaar. Weigeringen moeten zeer goed gemotiveerd worden. Alle beslissingen zijn onderworpen aan het handvest van de sociaal verzekerde, en moeten binnen de maand genomen worden. Hulpvragers die het oneens zijn, kunnen in beroep gaan bij de arbeidsrechtbank.

4. Uitdagingen voor de OCMW's

De heer *Piet Van Schuylenbergh*, directeur afdeling OCMW's, schetst de uitdagingen waar de OCMW's voor staan. Heel wat centra signaleren dat de grenzen van de hulpverlening bereikt zijn: er is een enorme toename van dossiers, waardoor verdoken wachtlijsten beginnen te ontstaan. Er moet iets gebeuren, onderstreept de spreker.

Verder wordt dankzij het doorgedreven activeringsbeleid van de voorbije jaren, de groep van de meest kwetsbare mensen beter zichtbaar. Heel wat leeflooncliënten werden succesvol naar de arbeidsmarkt geleid, volgens de POD Maatschappelijke Integratie zelfs meer dan door de VDAB. De rest die nu overblijft, is zeer moeilijk te activeren. Dat betekent niet dat zij geen rol te spelen hebben in de samenleving of niets zinvols kunnen doen. Een dergelijk sociaal activeringsbeleid vormt de tweede uitdaging voor de toekomst.

Derde uitdaging is de actieve opsporing van verdoken armoede. Dat is voor de OCMW's een moeilijke opdracht omdat ze al genoeg te doen hebben met de mensen die zich spontaan aanbieden. Daar komt bij dat voor sommigen naar het OCMW stappen, gelijkstaat met persoonlijk falen. Wetenschappelijk onderzoek over het imago van OCMW's, onder meer door de Lessiushogeschool in Mechelen, de OCMW's in Limburg en Samenlevingsopbouw in Oost-Vlaanderen, toont dat er voor sommigen een drempel is maar dat men, eens erover, doorgaans zeer tevreden is.

De participatie van de doelgroep loopt niet altijd van een leien dakje en blijft een werkpunt. De grote etnisch-culturele diversiteit vraagt om een nieuwe aanpak en methodiek. De spreker wijst op de vele administratieve verplichtingen die de OCMW's krijgen opgedrongen, bijvoorbeeld als tussenpersoon optreden bij de stookoliepremie. Dat heeft niets met begeleiding te maken, laat staan hulp op maat. Niet onbelangrijk is het behoud van de maatschappelijke steun, het hele jaar door, ook wanneer de daklozen niet door de sneeuw dwalen op de tv-schermen. De heer *Piet Van Schuylenbergh* rekent het tot de OCMW-opdracht om permanent pleitbezorger te zijn van mensen die in armoede leven.

5. Uitdagingen voor andere overheden

De laagste uitkeringen, die zowel voor alleenstaanden als voor gezinnen met kinderen ver onder de Europese armoedegrens liggen, maar ook de laagste lonen moeten absoluut omhoog.

Het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding (*Parl. St. Vl. Parl. 2009-10, nr. 637/1*) is te veel een opsomming van beleidsmaatregelen zonder een echt financieel engagement. In tijden van budgettaire krapte is het beter om prioriteiten te stellen. De spreker geeft het voorbeeld van de uitbreiding van de thans redelijk bescheiden Vlaamse huursubsidie tot het geheel van de twee laagste inkomensdecielen, waardoor men van 10.000 naar 90.000 gezinnen zou gaan. Dat zou duur zijn maar ook veel effectiever dan de aanpak via talloze maatregelen op diverse terreinen.

Armoede bestrijden via de OCMW's is een goede manier van werken. Zij bereiken immers een vrij ruime doelgroep, hebben expertise en bieden kwaliteitsvolle hulpverlening. De ontwikkeling van een proactief en preventief beleid naast het curatieve vergt echter ondersteuning door de Vlaamse overheid.

6. Conclusie

De spreker concludeert dat de OCMW's heel wat doen op verschillende domeinen. Wat ze doen, doen ze goed, gegeven de mogelijkheden. Hij merkt op dat ze heel wat opdrachten uitvoeren met eigen middelen. Een aantal federale maar ook Vlaamse opdrachten wordt helemaal niet gefinancierd. Voorbeelden van die laatste zijn de schuldbemiddeling en de LAC. Tot slot pleit hij nogmaals voor investeringen in het braakliggende terrein van preventief en proactief beleid.

7. Vragen van de leden

Mevrouw *Vera Van der Borcht* is overtuigd van de inspanningen en de resultaten van de OCMW's. Zij wil weten in welke mate het Sociaal Huis heeft geleid tot een betere aanpak van de armoede. Hoe appreciëren de OCMW's de ervaringsdeskundigen? Het valt het lid op dat de VDAB, die gefinancierd wordt om mensen naar de arbeidsmarkt te begeleiden, de moeilijkste dossiers naar de OCMW's doorschuift, terwijl die daar niet voor gefinancierd worden. Moet de ondersteuning blijven doorgaan nadat OCMW-cliënten werk gevonden hebben volgens artikel 60 of 61, opdat ze aan het werk blijven?

De heer *Peter Gysbrechts* wijst erop dat niet alleen de OCMW's zelf maar ook de gemeentebesturen stoten op de grens van het haalbare. Volgens het lid kunnen de meeste Vlaamse gemeenten de bijkomende inspanningen die nodig zijn voor de uitdagingen die de VVSG noemde, niet aan. Hij denkt dat de oplossing van Vlaanderen moet komen.

Mevrouw *Mieke Vogels* vraagt of de antwoorden van de verschillende overheden op de armoede wel voldoende aaneengeschakeld zijn. Is de VVSG betrokken bij de opmaak van de langverwachte Vlaamse actiefiches? Is er op dat vlak overleg tussen de overheden?

Wat de activering betreft, gaat de feitelijke Europese politiek een andere kant op dan het pleidooi voor een inclusieve arbeidsmarkt. In een systeem waarin alles moet renderen en geliberaliseerd worden, is er geen plaats meer voor mensen die net iets minder kunnen. Het volstaat niet hen te laten meedraaien in experimenten, die uiteindelijk toch eens aflopen. Welke mogelijkheden zien de OCMW's? Denken zij aan vrijwilligerswerk?

De exuberante prijzen op de woonmarkt veroorzaken mee armoede. Het decreet van 27 maart 2009 betreffende het grond- en pandenbeleid heeft de ambitie daar iets aan te doen, maar het lid heeft de indruk dat de gemeenten uit de stadsrand hun bindend sociaal objectief proberen te halen met seniorenflats of sociale koopwoningen. Daardoor dreigen de huidige stadsbewoners op een wachtlijst tussen wal en schip te vallen, want in de stad zelf wordt niet meer geïnvesteerd in sociale woningen omdat men daar het sociaal objectief vroeger al heeft bereikt. Wat denkt de VVSG?

Mevrouw *Katrien Schryvers* weet dat de Commissie Jeugdzorg peilt naar de oorzaken van het groeiende aantal jongeren dat een beroep doet op hulpverlening. De meerderjarigheid op 18 jaar is niet voor iedereen een zegen geweest, zo blijkt. Hoe kan het sociale weefsel verdicht worden om hen op te vangen?

Werken aan preventie is een taak van alle beleidsdomeinen en niet alleen van de OCMW's, verdedigt het lid. Er is een intense samenwerking met de gemeenten nodig. Daardoor kan de sociale component in alle beleidsdomeinen aan bod komen. Hoe ziet de VVSG dat?

Mevrouw *Cindy Franssen* merkt op dat de grote diversiteit tussen de gemeenten op het vlak van aanvullende dienstverlening zowel flexibel inspelen op lokale behoeften als ongelijkheid mogelijk maakt. Is meer uniformiteit nodig? Wat zijn de voornaamste knelpunten?

Moet ook het Gemeentefonds niet geheroriënteerd worden naar de prioritaire keuzes in de armoedebestrijding?

Hoe kan de omslag naar preventie het best bereikt worden? Hoe staat de VVSG tegenover een armoedetoets voor de lokale sociale beleidsplannen. Hoe verloopt de automatische toekenning van rechten in de lokale praktijk? Hoe zit het met de link tussen OCMW's en Kruispuntbank?

Mevrouw *Helga Stevens* wil weten of in het percentage van OCMW-cliënten van vreemde afkomst alle categorieën van niet-Belgen werden samengeteld. Zij wijst op het verschil tussen EU- en niet-EU-burgers. De eersten kunnen zich immers vrij vestigen binnen de EU. Anderzijds bepaalt de EU ook dat de aanvraag van sociale bijstand in een andere lidstaat het sociale systeem niet onredelijk mag belasten. Hoe vallen beide te verzoenen?

Mevrouw *Lies Jans* komt terug op de preventieve en proactieve rol van OCMW's. Ziet de VVSG hen daarbij als uitvoerder of eerder als coördinator van een lokaal netwerk? Is, gezien de bestaande werklast door de wettelijke opdrachten, het tweede niet meer aangewezen? Is naast de (on)bekendheid ook het feit dat OCMW's niet alleen helpen maar ook sancties kunnen opleggen, een drempel voor cliënten om zich tot de centra te richten?

De heer *Tom Dehaene* merkt op dat Vlaanderen meer laten bijdragen aan de OCMW's geen excuus mag zijn voor lokale besturen om zelf niet te investeren in een sociaal beleid. Het klopt dat de middelen beperkt zijn en dat men keuzes moet maken, maar die hoeven niet alleen naar de bouw van een gemeentehuis of ruimtelijke uitvoeringsplannen te gaan.

De voorzitter herinnert de pleitbezorgers van specifieke plannen eraan dat het SIF werd afgeschaft vanwege de administratieve belasting. Daarbij komt dat een deel van het Gemeentefonds nu al wordt voorbehouden voor de OCMW's. Wil de VVSG dat het aandeel van 8 percent opgetrokken wordt? Wil men de grote verschillen tussen de OCMW's aanpakken door harmonisering opdat dezelfde vraag in alle gemeenten gelijk beantwoord wordt?

Tegenover mevrouw *Vogels* stelt hij dat er wel degelijk landelijke gemeenten zijn die verantwoordelijkheid nemen in de sociale woningbouw, waarop mevrouw *Mieke Vogels* reageert dat de percentages bekend zijn.

De heer *Tom Dehaene* erkent dat de federale stookoliepremie de OCMW's bijkomend administratief werk bezorgt, maar dat werkt wel drempelverlagend, net zoals het opzetten van een strijkwinkel op het OCMW-adres. Hij dacht in dit verband dat de centra een kleine vergoeding kregen voor hun werk aan het LAC. Schuldbemiddeling is geen Vlaamse maar een lokale bevoegdheid. Vlaanderen moet dat niet overnemen, maar kan wel helpen om wachtlijsten te voorkomen.

De heer *Piet Van Schuylenbergh* antwoordt, wat het Sociaal Huis betreft, dat op meer en meer plaatsen geprobeerd wordt om een gemeenschappelijk onthaal uit te bouwen voor gemeente en OCMW, evenals samenwerking met verschillende actoren en een goede doorverwijzing. De feitelijke invulling heeft wel degelijk de toegankelijkheid van de Vlaamse dienstverlening verbeterd, ook al is dat bij gebrek aan nulmeting nooit wetenschappelijk onderzocht.

Mevrouw *Nathalie Debast* denkt dat OCMW's op dit moment nog niet zoveel ervaring hebben met ervaringsdeskundigen. Mogelijk kan mevrouw *Karine Lycops* iets zeggen over de ervaring in Genk. Het principe vindt de VVSG uiteraard goed. De enige haar bekende verklaring voor de bestaande terughoudendheid is opnieuw de werkdruk, die geen tijd overlaat om ervaringsdeskundigen te begeleiden. De heer *Piet Van Schuylenbergh* bevestigt

de noodzaak van nazorg voor OCMW-cliënten die werk hebben gevonden, maar zij vormt een lacune in de federale activeringsmaatregelen.

De financiële haalbaarheid voor de gemeenten is uiteraard een voorwaarde, want zij betalen uiteindelijk de rekening. De spreker verwijst naar een Dexiastudie die de stijgende kostprijs van de groeiende OCMW-dienstverlening aantoonst. Gemeenten betaalden in 2010 gemiddeld 3 of 4 percent, oplopend tot 15 percent in steden. Aangezien de trekkingsrechten op het Gemeentefonds zijn wat ze zijn, moeten gemeenten politieke keuzes maken.

De vraag is wel of zij altijd zelf de financiële consequenties moeten dragen, want hun draagkracht loopt fel uiteen. Vaak hebben de gemeenten met de laagste financiële draagkracht de grootste sociale uitgaven. De spreker pleit voor herverdeling op een hoger echelon dan het gemeentelijke, opdat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen, terwijl het op dit moment omgekeerd is: de OCMW's maken met hun aanvullende steun een deel van het verschil tussen de laagste leeflonen en de Europese armoedegrenzen goed. De heer Piet Van Schuylenbergh pleit zeker niet voor de terugkeer naar het SIF of voor andere bijkomende plannen, want dat verandert niets aan de grootte van de pot.

De VVSG is geconsulteerd over het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding maar (nog) niet over de actiefiches. Verder is de spreker het eens dat de rest die overblijft na de activering een ander perspectief moet krijgen dan louter betaalde arbeid in loonverband verrichten. Zij kunnen ook ingezet worden voor andere, maatschappelijk zinvolle activiteiten, meent hij. Gemakkelijk zal dat echter niet zijn.

Mevrouw *Nathalie Debast* vult aan dat de VVSG bij de federale overheid pleit voor de uitbreiding van het recht op maatschappelijke integratie van louter werkgelegenheid naar sociale activering, en voor de bijhorende ondersteuning van de OCMW's op dat punt. Verder hamert zij heel hard op de al lang beloofde uitbreiding van de Vlaamse huursubsidie. De spreker is het ermee eens dat men in het doelgroepenbeleid niet uitsluitend op de senioren mag focussen. De OCMW's kunnen daarbij een belangrijke rol spelen, om te beginnen door te vragen dat het lokale woonoverleg bijeenkomt en dat daarin aandacht gaat naar de meest kwetsbaren.

Dat jongeren bij het OCMW komen aankloppen, heeft niet zozeer te maken met de drempel van de meerderjarigheid. De oorzaken zijn altijd veel ouder. Sociologisch onderzoek leert dat zelfs de voorschoolse tijd al ontzettend belangrijk is. Alle beleidsdomeinen, en dus niet alleen Onderwijs, moeten hiervoor de ogen openhouden, zodat problemen vroegtijdig gedetecteerd worden. Op dit moment zijn OCMW's weinig betrokken bij kinderen, tenzij ze de ouders kennen.

De heer *Piet Van Schuylenbergh* is het eens dat preventie geen exclusieve taak van de OCMW's is. Samenwerking met de gemeenten is essentieel. Hij gaat nogmaals in op de financiering. Het lijkt hem logisch dat wie bepaalt, betaalt, en hij geeft het LAC en de schuldbemiddeling als voorbeelden van Vlaamse initiatieven.

Mevrouw *Nathalie Debast* merkt op dat harmonisering van de aanvullende steun ook die van de financiële draagkracht veronderstelt, en die ontbreekt thans. De VVSG heeft wel een instrument ontwikkeld waardoor de OCMW's die dat willen, op een gelijke manier kunnen tewerkgaan bij hun aanpak.

III. VLAAMS NETWERK VAN VERENIGINGEN WAAR ARMEN HET WOORD NEMEN – ANTWERPS PLATFORM GENERATIEARMOEDE (APGA)

1. Inleiding

Mevrouw *Elke Vandermeersch*, stafmedewerker Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen, begint met de vaststelling dat na 20 jaar specifiek beleid de armoede nog steeds toeneemt, ook al is het gezicht van de armoede gewijzigd. De verenigingen merken dat de nieuwe gezinsvormen voor een nieuwe kwetsbare groep zorgen en dat de armoede ook gekleurder wordt. Zeer verontrustend zijn de nieuwe vormen van generatiearmoede.

Op het vlak van de participatie van de armen aan het beleid en de inzet van ervaringsdeskundigen, is vooruitgang geboekt. Ze zijn beter georganiseerd dan vroeger en vinden hun weg naar verenigingen waar armen het woord nemen. Zij verzamelen mensen en hun ervaringen op diverse levensdomeinen, en ontwikkelen op grond daarvan kwalitatief hoogstaande beleidsaanbevelingen. Vraag is echter wat daarmee gebeurt, gezien het gebrek aan macht van de armen.

Dat armoede een complex probleem is, is intussen voldoende bekend, maar dat betekent niet dat het onoplosbaar is. Op heel veel vlakken zijn antwoorden voorhanden, maar hun uitvoering vraagt de politieke wil om middelen in te zetten. Zowel op academisch niveau als in beleidskringen heeft men thans oog voor zowel de structurele oorzaken van armoede als voor de binnenkant ervan. Toch steekt het individuele schuldmodel opnieuw sterker de kop op.

Men erkent vandaag dat het nodig is om drempels weg te werken. Zo spreekt het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding bijvoorbeeld over de automatisering van rechten. Maar tegelijk wordt in andere domeinen de toegang tot rechten bemoeilijkt door ze voorwaardelijk te koppelen aan andere zaken.

2. OCMW: slagkrachtige partner in de strijd tegen armoede

2.1. Dienstverlening die duidelijk en uitnodigend is

Mevrouw *Diane Moras*, Antwerps Platform Generatiearmoede, gaat in op de OCMW's, die heel ruime opdrachten hebben, maar zich in de werkelijkheid vaak uit noodzaak beperken tot het financiële gedeelte. Zij worden ook zo gepercipieerd door wie hulp nodig heeft en dat verhoogt de drempel. Men maakt zich door naar het OCMW te stappen, zichtbaar als iemand met problemen. Velen denken ook dat ze de hulp later zullen moeten terugbetalen. Zij merkt op dat na berichten over mensen die onterecht steun kregen, meteen een cel sociale fraude wordt opgericht, maar voor rechthebbenden die geen aanvraag doen, wordt niets gedaan.

Mevrouw *Marie-Louise Decroock*, Antwerps Platform Generatiearmoede, geeft het voorbeeld van haar vriend Adriaan, die 28 jaar in een beschutte werkplaats werkte. Hij was niet van plan om, na zijn ontslag en zijn schorsing door de RVA, naar het OCMW te trekken, omdat hij dacht dat hij alles zou moeten terugbetalen. Zij heeft hem moeten overtuigen om toch te gaan.

Mevrouw *Diane Moras* hoort dit soort verhalen vaak. Het imago en de reputatie van het OCMW zijn niet goed. Zij erkent wel dat een succesvol eerste contact dit kan verhelpen. De spreker wijst op het belang van een goede ontvangst in het licht van de reclame van mond tot mond. Een Sociaal Huis kan drempelverlagend werken, omdat het niet louter met financiën bezig is. Mensen willen, voor ze de schaamte kunnen overwinnen om hun verhaal te doen, enige zekerheid over waar ze precies moeten zijn, hoe de procedures zullen verlopen en wat hun rechten zijn. Informatie is enorm belangrijk.

Mevrouw *Marie-Louise Decroock* vervolgt haar verhaal. Adriaan had alleen maar slechte dingen over het OCMW gehoord. Nadat ze hem had weten te overtuigen, viel hem bij het OCMW een warm onthaal te beurt. Hij werd meteen geholpen door een maatschappelijk assistent, die luisterde naar zijn verhaal zonder hem te beschuldigen. Nadat hij een afspraak zonder de begeleiding van mevrouw Decroock had gemist, belde de assistent hem zelf op, waarna hij uiteindelijk toch ging.

Mevrouw *Diane Moras* besluit dat het belangrijk is mensen kansen te blijven geven.

2.2. Lokaal Sociaal Beleid

Mevrouw *Elke Vandermeersch* merkt op dat efficiënte dienstverlening samenwerking door alle niveaus veronderstelt. Het mag niet zo zijn dat het OCMW alles maar moet oplossen, ook als een gemeente bijvoorbeeld niet investeert in goede huisvesting. Het is van belang dat de ingezette middelen ook effectief ten dienste komen van het sociale beleid en niet via een omweg voor algemene zaken aangewend worden.

2.3. Financiële problemen

Mevrouw *Diane Moras* onderstreept dat de wachtlijsten voor schuldbemiddeling veel miserie veroorzaken. Mensen vragen hulp op maat in de plaats van ofwel te lang te wachten ofwel alles over te nemen en mensen niets te leren.

Mevrouw *Marie-Louise Decroock* vindt ook dat men mensen dingen moet aanleren, vanaf nul en stap voor stap. Naast die ondersteuning is ook nazorg erg belangrijk.

2.4. Activering – contractualisering

Mevrouw *Elke Vandermeersch* vindt het geloof in de activering buitenproportioneel ten aanzien van het potentieel. Het is maar een van de elementen van maatschappelijke integratie. In werkelijkheid is die voor mensen in armoede geen eenvoudig neveneffect van werken. Ook de zachte dwang tot sociale activering houdt het gevaar in dat mensen niet instemmen met vrijwilligerswerk omdat ze daar bewust voor kiezen, maar omdat ze de sociaal wenselijke bereidwilligheid willen tonen waar hun leefloon van afhangt. Dat is niet de weg om een kwaliteitsvolle vertrouwensrelatie op te bouwen en mensen kracht te geven.

2.5. Aanvullende financiële hulp

Over de aanvullende financiële hulp bestaat veel onduidelijkheid. Gelijkschakeling is echter niet altijd mogelijk noch wenselijk. Veel zaken zijn daarvoor te individueel. Om het gevoel van willekeur door de maatschappelijk assistent te vermijden, is het echter essentieel dat proactief gecommuniceerd wordt. Dat het leefloon serieus opgetrokken wordt, noemt mevrouw *Elke Vandermeersch* een evidente prioriteit. Gelijkschakeling mag zeker niet naar onder gebeuren.

2.6. Mens zijn!

Mevrouw *Diane Moras* signaleert dat mensen in armoede voortdurend in stress leven. Het OCMW moet ook tijd maken voor hun psychische kwetsuren. Zij kunnen slechts uit de armoede raken als zij als mensen gezien worden.

Mevrouw *Marie-Louise Decroock* beschrijft de samenhang tussen zelfvertrouwen en maatschappelijke erkenning. Ook iemand die schulden heeft, wil een plaats.

Mevrouw *Diane Moras* stelt vaak vast dat assistenten cultuur en vrije tijd als secundair beschouwen, en dat eerst de echte problemen moeten worden behandeld. Zij zouden nogtans ook daarvoor tijd en aandacht moeten vrijmaken, bepleit de spreker.

2.7. *Uitdagingen – beleidsaanbevelingen voor OCMW's*

Maatschappelijke integratie moet breed ingevuld worden. Rechten zijn niet voorwaardelijk. Omdat kennis over armoede belangrijk is, verdedigt mevrouw Diane Moras een opleiding voor OCMW-raadsleden of minstens een aantal minimumeisen.

Zij beveelt OCMW's een brede kijk op de cliënt aan in zijn volledige context. In de schuldhulpverlening is een breed aanbod nodig, in samenwerking met andere organisaties. OCMW's moeten een actieve rol spelen in het lokaal sociaal beleid. Het is wenselijk dat zij alle stedelijke en gemeentelijke diensten betrekken, evenals de derden, bij zowel de voorbereiding als de uitvoering, de evaluatie en de bijsturing van het plan.

Mevrouw *Elke Vandermeersch* noemt als uitdaging de verhoging van de laagste uitkeringen en lonen tot minimaal de Europese armoedegrens, maar beter nog is de methode van de budgetstandaarden. Verder is de automatische toekenning van rechten nodig en het vermijden van omwegen bij nieuwe rechten. OCMW's moeten bij nieuwe taken en opdrachten de bijkomende middelen krijgen. Er moet ook op alle niveaus veel meer samengewerkt worden, gebruikmakend van de expertise van mensen in armoede.

Hefbomen voor de realisatie van grondrechten zijn erg belangrijk. De spreker noemt de huursubsidie als voorbeeld. De ontwerpen van actiefiches voldoen op dit punt niet, maar de ministers reageerden nog niet op die kritiek of op de vraag om overleg. Goede principes volstaan niet, er zijn ook middelen nodig. OCMW's moeten ook dringend versterkt worden in de schuldhulpverlening.

Mevrouw *Marie-Louise Decroock* besluit dat armoede iedereen kan overkomen. Misschien raakt men eruit, maar niet alleen.

3. *Vragen van de leden*

Mevrouw *Marijke Dillen* denkt dat de wachtlijsten in de schuldhulpverlening een typisch stedelijk fenomeen zijn. In Antwerpen zijn ze alvast lang. Het lid wijst er wel op dat ook andere instanties aan schuldbemiddeling kunnen doen, zoals speciaal daarvoor opgeleide advocaten. Nochtans worden zelden mensen naar hen doorverwezen door OCMW's, zelfs al verzuipen die in het werk. Wat denkt het Vlaams Netwerk daarover?

Kunnen zij hun pleidooi voor preventie toelichten? Het lid betreurt dat veel bevoegdheden in dit verband nog steeds federaal zijn. Zij geeft het voorbeeld van maatregelen om kredietverstrekking en de publiciteit daarvoor te verstrengen. Wat kan het Vlaamse niveau ondertussen zelf doen?

Mevrouw *Marijke Dillen* aanvaardt dat rechten afhankelijk maken van activering, geen algemeen principe mag zijn, maar anderzijds vindt zij dat dit wel moet kunnen in bepaalde concrete situaties. Zij wijst op de misbruiken in studentensteden. Is men het daarmee eens?

Voldoende middelen voor de OCMW's, welk percentage is dat? Welke bondgenoten voor samenwerking ziet men in de particuliere sector?

Mevrouw *Mieke Vogels* vraagt of de vertegenwoordigers van de armen het pleidooi van de VVSG onderschrijven om van huursubsidies een prioriteit te maken.

Het pleidooi om niet alle vragen aan de maatschappelijk werker alleen over te laten, doet mevrouw *Vera Jans* denken aan de resolutie betreffende de organisatie en vermaatschappelijking van de geestelijke gezondheidszorg (*Parl. St.* VI. Parl. 2009-10, nr. 487/3), waarin iets soortgelijks wordt verdedigd. Verder vraagt ze wat men concreet kan doen aan het ondergebruik van het OCMW door mensen die het meest hulpbehoevend zijn. Wat kan het lokale bestuur nog meer doen dan het Sociaal Huis?

Ook mevrouw *Cindy Franssen* ergert zich aan een te eenzijdig activeringsmodel. Armoede is immers een netwerk van uitsluitingen en bovendien mag men de schuld niet geven aan de slachtoffers.

Mevrouw *Güler Turan* kreeg van minister Vandeuren als antwoord op haar schriftelijke vraag nr. 56 van 13 oktober 2010 over de wachtlijsten in de schuldbemiddeling dat meestal minstens dringende hulp of een passende doorverwijzing wordt aangeboden. Klopt het dat dit in Antwerpen niet het geval is?

Is de A-kaart, die er hetzelfde uitziet voor iedereen die aan cultuur wil participeren, een goed voorbeeld van het vermijden van stigmatisering?

Mevrouw *Diane Moras* antwoordt dat de schuldbemiddeling overal met wachtlijsten werkt, niet alleen in de steden, zij het niet overal in dezelfde mate. Uiteindelijk raakt men wel aan schuldbeheer maar niet aan inspraak of begeleiding in een stappenplan. Wat de collectieve bemiddeling betreft, leert de enquête van het Centrum Kauwenberg dat de ervaring voor mensen met een voorgeschiedenis in de armoede absoluut niet positief is. Gespecialiseerde advocaten hebben alleen oren naar de financiële maar niet naar de sociale kant. Men biedt mensen met minder sociale competenties geen leerproces. Daar komt bij dat het niet de cliënt, maar de beslagrechter is die de advocaat kiest.

Mevrouw *Elke Vandermeerschen* vult aan dat zelfs als men mensen kan leren om een budget te beheren, het probleem blijft als iemands zelfwaarde afhangt van het formaat van zijn auto, mobiele telefoon of tv. Men moet ook oog hebben voor de binnenkant van de armoede, concludeert zij.

Wat de activering betreft, is het zo dat mensen kiezen voor het best haalbare kwaliteitsvolle leven voor zichzelf en hun gezin. Vandaag kunnen veel mensen dit niet bereiken via deelname aan de arbeidsmarkt. In tegenstelling tot de sociale zekerheid, biedt die laatste vaak onzekerheid. Vanzelfsprekend is het Vlaams Netwerk voorstander van kwaliteitsvolle en duurzame banen ook voor mensen in armoede, ook voor mensen met een zekere afstand tot de reguliere arbeidsmarkt. Maar dat neemt niet weg dat een vangnet als het leefloon nodig is. Iedereen heeft een minimaal inkomen nodig om menswaardig te leven. Dat mag nooit door de activering in vraag worden gesteld.

Tot slot stelt mevrouw *Elke Vandermeerschen* dat, als keuzen moeten gemaakt worden, men die beter niet beperkt tot één beleidsdomein. Zij verkiest op elk domein een sterk dossier te selecteren dat effectief impact kan hebben op het leven van mensen in armoede.

Mevrouw *Marijke Dillen* herhaalt haar vragen over de preventieve acties op Vlaams niveau en over de bondgenoten in de private sector.

Voor mevrouw *Diane Moras* zijn al diegenen die een rol spelen in het lokale sociale beleid, de CAW's, onderwijs, gezinszorg enzovoort bondgenoten. Maar het is weinig productief hen te laten opdraven zonder dat ze een inbreng hebben, onder meer bij het bepalen van de prioriteiten.

IV. MEVROUW KARINE LYCOPS, DIRECTEUR SOCIALE DIENST OCMW GENK

Mevrouw *Karine Lycops* ziet het lokaal sociaal beleid als een kader voor heel wat maatregelen. Ondanks de moeilijke omstandigheden tracht het OCMW Genk niet alleen het bestaande te behouden, maar ook naar vernieuwingen te streven door ze eerst in projectvorm uit te testen, en pas daarna algemeen in te voeren.

In Genk bestaat er sinds lang een nauwe samenwerking tussen stad en OCMW. Dat maakt het de ambtenarij gemakkelijker om acties en beleid voor te stellen en goedgekeurd te krij-

gen. In Genk is het lokaal sociaal beleid opgesplitst in drie pijlers, waarvan het OCMW of de stad de coördinatie verzorgt. Dat zorgt ervoor dat een dienst de trekkersrol op zich neemt en het aanspreekpunt is. De drie pijlers zijn: basisdienstverlening, een bevoegdheid van de stad; de individuele dienstverlening, een bevoegdheid van het OCMW; en de sociale beleidsvelden. Bij de laatste pijler wil Genk er vooral voor zorgen dat elke partner zijn expertise inbrengt en zijn taak opneemt. Dat moet zorgen voor een optimale inzet van de middelen, waar ze ook vandaan komen.

Genk heeft gekozen om zijn woonbeleid volgens de methode van de strategische planning uit te werken. Op basis van een analyse van de lokale woonproblemen, van de mogelijke partners bij het woonbeleid en van de problemen die de inwoners ervaren, zijn prioriteiten bepaald. Die prioriteiten zijn dan omgezet in meetbare doelstellingen. Per doelstelling is er een procesverantwoordelijke of coördinator aangeduid. Dat is niet altijd het OCMW of de stad, maar kan evengoed de sociale huisvestingsmaatschappij, de wijkontwikkeling, het buurtopbouwwerk of het CAW zijn. Procesverantwoordelijke wordt die partner met de meeste expertise. Het beleidsplan wordt halfjaarlijks geëvalueerd. Alle partners worden daarbij betrokken en de coördinator moet uitleg verschaffen als een doelstelling niet bereikt is. Nieuwe projecten worden steeds in de structuur van het woonbeleidsplan ingepast.

In 2010 heeft Genk middelen gekregen om de methodiek van de lokale adviescommissie ter Preventie van Energie te vertalen naar de adviescommissie Sociale Huisvesting. Voorheen was het zo dat mensen die hun huur niet konden betalen, niet bij het OCMW aanklopten, waardoor niets hun uithuiszetting tegenhield. Nu krijgt het OCMW van de sociale huisvestingsmaatschappij vooraf een lijst van wanbetalers, waardoor het bij 70 percent uithuiszetting heeft kunnen vermijden. De rol van het OCMW is met de mensen contact opnemen en samen met hen onderzoeken waarom er schulden zijn en wat er aan kan worden gedaan. Is er bijvoorbeeld een woonprobleem, dan neemt het OCMW contact op met het CAW dat dan een woonbegeleiding start. Tot slot is ook de bemiddelde rol van de vrederechter een belangrijke factor.

Zoals het beleidsdomein Wonen heeft elk beleidsveld een eigen coördinator en prioritaire acties. De beleidsdomeinen staan niet los van elkaar maar overlappen. Zo kan opvoedingsondersteuning, gezin en jeugd niet goed functioneren zonder een band met het onderwijs.

In het lokaal sociaal beleid is participatie een cruciaal punt. Een jaarlijks provinciaal tevredenheidsonderzoek van de Genkse OCMW-diensten levert telkens een aantal aandachtspunten op, van heel banale, zoals de sleutel op de bezoekerstoiletten ontbreekt, tot wezenlijke, zoals de maatschappelijke werker trekt te weinig tijd uit voor een eerste gesprek. Het ontmoetingshuis van het CAW dient als vergaderruimte om formulieren in te vullen, om behoeften te bespreken, om een voetbalploeg voor de Homeless Cup te vormen enzovoort.

Vele mensen hebben een te laag inkomen. Daarbij komt nog dat heel wat mensen geen reserve, geen spaargeld meer hebben. Dat fenomeen is de laatste tijd sterk toegenomen. Heel wat mensen moeten tot 40 percent van hun inkomen aan wonen besteden, en dan wordt overleven moeilijk. De kloof wordt dus groter en groter. Genk heeft altijd relatief weinig leefloners gehad. Dat heeft onder meer te maken met het activeringsbeleid. Desondanks is het aantal leefloners het laatste jaar aanzienlijk gestegen. Het klopt dat meer mensen uit de middenklasse bij het OCMW aankloppen. OCMW Genk tracht toch de maatschappelijke werkers met de meeste ervaring en het meeste begrip in te zetten voor de complexe armoedeproblemen. Het is trouwens een algemene beleidslijn om mensen in te zetten op terreinen waar ze goed in zijn. Maar dat kan natuurlijk enkel in de grotere OCMW's.

Het aantal schuldproblemen neemt sterk toe, waardoor ook de werklast van de maatschappelijke werkers stijgt. Daarom is het belangrijk een onderscheid te maken tussen de verschillende groepen die begeleid worden. Mensen uit de middenklasse zijn vaak gebaat met een zevenwekensysteem. In die periode worden hun schulden geordend, worden er vaste opdrachten afgesloten, hun rechten worden uitgeput en administratie in orde gebracht. Mensen krijgen ook een structuur om hun schulden onder controle te houden. Het is lang niet altijd nodig om mensen te begeleiden tot hun schulden volledig afbetaald zijn. Soms volstaat het hen te leren hoe ze zelf ervoor kunnen zorgen dat de schulden volledig afbetaald geraken. Nadat de schuldbemiddeling stopgezet is, volgen de mensen een soort nazorgcursus in het centrum voor basiseducatie. Door die aanpak slaagt het OCMW erin ondanks de stijging toch wachtlijsten te vermijden. Nieuwe middelen worden dus best aangewend om nieuwe methodes te ontwikkelen en te testen. Die methodes moeten het mogelijk maken beter te anticiperen op de problemen en ervoor te zorgen dat niet elk schuldprobleem met dezelfde methodiek wordt aangepakt.

OCMW Genk begeleidt zelf de mensen met sociale problemen, maar verwijst sommigen, die sterker in hun schoenen staan ook door naar een advocaat. Dat betekent niet dat het OCMW hen volledig loslaat. Het werkt goed samen met die advocaten, onder meer door informatie uit te wisselen. Een keer per jaar overlegt het OCMW met de vrederechter om de knelpunten in de samenwerking tussen OCMW en advocatuur te bespreken. Dat gaat niet alleen over schuldbemiddeling maar ook over bewindvoering, een even heikel punt dan de collectieve schuldbemiddeling.

Anticiperen heeft ook een keerzijde: de instroom wordt groter. Anderzijds zorgt een betere begeleiding van sociale huurders er ook voor dat ze niet uit hun huis gezet worden. Uiteindelijk is het een zoektocht naar een evenwicht.

Ook voor het lokaal cliëntoverleg zijn netwerking, samenwerking of afstemming belangrijk. Als de hulp in elk gezin goed gecoördineerd wordt, dan krijgen de diensten meer ruimte om anderen te helpen. De lokale adviescommissie Elektriciteit en Gas levert goed werk, toch moet die werking met een kritische blik bekeken worden. Een budgetmeter plaatsen in een strenge wintermaand kan ervoor zorgen dat de gaskosten tot drie keer zo duur worden. Daar moet oog voor zijn.

Als mensen daarenboven geestelijkegezondheidsproblemen hebben, is het voor de maatschappelijke werkers van het OCMW nog moeilijker de juiste hulp te vinden. Het OCMW heeft een psychiater bereid gevonden om een keer per maand advies te geven over de cliënten met psychische problemen. Die psychiater doet dat trouwens ook voor de CAW's en de residentiële voorzieningen. Dat zorgt er niet alleen voor dat de maatschappelijke werkers advies krijgen maar ook dat de psychiater de problemen kent en een brugfunctie kan vervullen tussen het OCMW en de psychiatrische hulpverlening. Het psychiatrisch consultteam is gestart als een project, maar maakt nu deel uit van de reguliere werking.

Maatschappelijke participatie is cruciaal om mensen uit armoede te halen. Daarom financiert het OCMW het lidgeld van bijvoorbeeld een sportclub uit het Cultuurfonds en neemt het nog extra initiatieven.

Tot slot presenteert mevrouw Karine Lycops vol trots een project in samenwerking met KRC Genk. Die voetbalclub schiet op verschillende manieren de kansarmen te hulp. Zo mogen jongeren uit het deeltijds onderwijs les volgen in de loge van de club en krijgen ze een speler als peter toegewezen. KRC Genk heeft zijn sponsor Nike zo ver gekregen om telkens vier jongeren met een strafblad een contract van een paar maand aan te bieden. Dit voorbeeld toont het belang van netwerking aan. Uit onderzoek blijkt trouwens dat kansarme ouders weinig of geen dromen voor zichzelf hebben, maar dromen van een beter leven voor hun kinderen.

De heer *Tom Dehaene* vraagt of de uitwisseling van gegevens tussen sociale huisvestingsmaatschappij en OCMW niet indruist tegen de privacywetgeving.

Mevrouw *Karine Lycops* legt uit dat de cliënt in de laatste brief voor de uithuiszetting gevraagd wordt te reageren als hij er bezwaar tegen heeft dat zijn gegevens doorgestuurd worden naar het OCMW. Zo is de huisvestingsmaatschappij ingedekt. De mensen reageren meestal niet, dus worden de gegevens doorgegeven.

V. UITEENZETTING DOOR DE HEER BERT D'HONDT, MEDEWERKER POLITIEK BELEID WELZIJNSZORG

1. Welzijnszorg

De heer *Bert D'Hondt* legt uit dat Welzijnszorg een sociaal-culturele beweging voor armoedebestrijding is. De beweging voert al 40 jaar campagne tegen armoede. Ze werft fondsen en sluit de middelen door naar 150 projecten in Vlaanderen en Brussel. De werking van de beweging richt zich ook op jongeren en onderwijs. Ze organiseert samen met het Vlaams Netwerk het vormingsproject Armoede In-zicht voor middenveldorganisaties en verenigingen, maar ook voor beleidsverantwoordelijken. Uiteraard probeert Welzijnszorg de politici te beïnvloeden. De vereniging streeft ook naar een breed netwerk in de samenleving en het maatschappelijk middenveld. Ze werkt bijvoorbeeld samen met de drie vakbonden, met UNIZO, met het Internationaal Comité en met het Minderhedenforum. Armoede bestrijden vergt immers de inzet van iedereen. Welzijnszorg heeft een innige band met Welzijnsschakels, een van de nationale verenigingen waar armen het woord nemen. De vzw heeft vertegenwoordigers in 120 gemeenten en kan daar een partner voor het lokale beleid zijn.

2. Lokale duurzaamheid

Duurzaamheid is een modern begrip dat een samenspel vergt van sociale, economische en ecologische ontwikkelingen. Vaak blijft het echter beperkt tot ecologische en internationale doelstellingen, met de lokale duurzaamheid, het lokale sociale aspect dus, wordt minder rekening gehouden. Lokaal kan variëren naargelang het oogpunt. Vanuit internationaal standpunt is Vlaanderen lokaal, vanuit Vlaams standpunt de gemeenten. De implementatie van lokale duurzaamheid kan mogelijkheden creëren, onder meer de invoering van een armoedetoets en het promoten van het maatschappelijk verantwoord ondernemen. Ondernemingen moeten ook moeilijkere doelgroepen werk bieden. Lokale duurzaamheid moet het sociale en maatschappelijke weefsel versterken en uitsluiting uitsluiten. Dat is onlosmakelijk verbonden met een inclusief armoedebeleid op alle niveaus.

3. Armoedecijfers (buitenkant)

In de EU leven ongeveer 85 miljoen mensen in armoede. De doelstelling is om dat aantal tegen 2020 te reduceren tot 65 miljoen. In België leven 1,6 miljoen mensen in armoede, ongeveer 15 percent. Vlaanderen telt 10 percent mensen onder de armoedegrens. Als de inkomensgrens de norm is, loopt dat percentage op tot 13 percent. In Brussel leeft tussen 26 en 40 percent van de bevolking onder de armoedegrens. Het armoederisico is in Vlaanderen zeer ongelijk verdeeld. Eenoudergezinnen lopen 29 percent kans om in armoede terecht te komen, werklozen 20 percent, huurders 20 percent, mensen van andere dan EU-nationaliteit 49 percent, kortgeschoolden 17 percent en 65-plussers 19 percent. Uit alle cijfers blijkt trouwens dat de dualiteit in de samenleving toeneemt in plaats van verkleint. Dat blijkt ook uit de vervangingsratio van de uitkeringen die sinds de jaren tachtig daalt.

4. Armoede: de mensen achter de cijfers (context)

De ongelijkheden tussen mensen en groepen in de samenleving nemen toe. Er zijn ook nieuwe risicogroepen, onder meer de eenoudergezinnen. De dualiteit ondermijnt de wel-

vaart en het maatschappelijke weefsel. In een duale samenleving zijn ook diegenen die het goed hebben, minder gelukkig. Meer en meer wordt de schuld van armoede bij het individu zelf gelegd, het voornoemde individuele schuldmodel.

Voorts kennen de middenklasse, de beleidsverantwoordelijken en de hulpverleners de leefwereld van mensen in armoede onvoldoende of niet. Mensen in armoede vinden dan weer hun weg niet in de maatschappelijke doolhof. Het versterken van netwerken, van de lokale duurzaamheid en het maatschappelijk weefsel is noodzakelijk voor de toekomst van de samenleving.

5. Werken aan lokale duurzaamheid: civiele maatschappij

Het maatschappelijk middenveld moet mensen verenigen. Zelforganisaties van vrouwen, van migranten of van armen zijn nodig, maar reguliere verenigingen moeten gestimuleerd worden om hun werking voor allen open te stellen. Het maatschappelijke middenveld verdedigt te weinig de belangen van mensen in armoede, onder meer bij het beleid. Voorts zijn informeren, vormen, sensibiliseren en maatschappelijke actie belangrijk. De opgang van het individuele schuldmodel tast het maatschappelijke draagvlak voor structurele armoedebestrijding aan. Zonder maatschappelijk draagvlak vergt het nog meer moed van politici om dappere beslissingen te nemen.

Ook de sociale partners spelen een rol, onder meer bij het creëren en toegankelijk maken van duurzame arbeid. Welzijnszorg vraagt dat bedrijven zich ertoe verbinden sociale criteria te hanteren en een overzicht geven van de concrete maatregelen die ze zullen nemen om mensen in armoede aan het werk te zetten, of van de opleidingen op de werkvloer. De overheid is zelf een belangrijke werkgever en kan dat stimuleren, bijvoorbeeld door bij overheidsbestekken te vragen dat een bedrijf een lijst geeft van bijkomende maatregelen voor duurzame arbeid. Quota stuiten op heel wat weerstand maar dat neemt niet weg dat bedrijven ook andere maatregelen kunnen nemen. Ook vakbonden kunnen ageren tegen uitsluiting, niet alleen in hun organisaties zelf, maar ook via de vakbondsafgevaardigden. Mutualiteiten kunnen dan weer gezinnen met een Omnio-statuuut bijstaan.

De hele civiele maatschappij zou de basishouding moeten hebben dat armoede een onaanvaardbaar onrecht is. Het is ieders opdracht front te vormen met mensen in armoede om daar samen tegen te strijden.

6. Werken aan lokale duurzaamheid: beleid (buitenkant)

Om een armoedebeloid vorm te geven, is het samenspel tussen beleidsniveaus onontbeerlijk. Als de federale overheid de uitkeringen niet op een aanvaardbaar niveau brengt, komen het Vlaamse en lokale niveau in problemen. Als Europa geen minimumuitkeringsniveau kan opleggen, ontstaat er migratie binnen Europa. Als er wachtlijsten zijn voor schuldbemiddeling, is er meer collectieve schuldbemiddeling nodig. Daarvoor betaalt de federale overheid en daarenboven komt de bemiddeling dan terecht in handen van mensen die niet altijd de juiste opleiding hebben.

Sociale dumping van mensen in armoede is onaanvaardbaar. Europa heeft een armoededoelstelling en een van de maatregelen is het verhogen van de werkzaamheidsgraad. Nederland heeft de werkzaamheidsgraad in de jaren voor de crisis opgedreven, maar het percentage werkende armen is vergelijkbaar gestegen. Te lage uitkeringen en vervangingsinkomens zorgen voor een multiplicatie van problemen op het vlak van gezondheid, op het vlak van schulden enzovoort. Aanvullende steun heeft zowel sociale als asociale aspecten. Als iemand van de ene gemeente geen extra woontoelage krijgt, zal hij verhuizen naar een andere gemeente. Dat mag niet de bedoeling zijn van aanvullende steun. Daarom is een harmonisering nodig. Natuurlijk moet een gemeente daarbij over voldoende vrijheid en flexibiliteit blijven beschikken. Gelukkig heeft het beleid ondertussen meer aandacht

voor armoede, maar vaak blijft het bij plannen. Budgetten en maatregelen volgen niet altijd. Af en toe krijgt de heer Bert D'Hondt een armoedefiche onder ogen. Hij deelt op dat vlak de zorgen van de andere sprekers.

Het beleid focust terecht op het opsporen van misbruik en fraude, maar de toekenning van rechten mag daar niet ondergeschikt aan gemaakt worden. De cijfers over leefloon, Omnio-statuuut bewijzen dat de meeste rechthebbenden verre van profiteurs zijn, heel wat rechthebbenden doen er zelfs geen beroep op. Het zou dus goed zijn als OCMW's tijd en middelen kunnen vrijmaken om mensen op te sporen en aan te sporen. Duurzame maatregelen kosten meer op korte termijn en geven slechts resultaat op middellange termijn, waardoor het moeilijker is ze politiek verkocht te krijgen. Mensen niet meer kunnen begeleiden omdat de enveloppe op is, is geen goede manier van werken.

7. Werken aan lokale duurzaamheid: OCMW

Energievoorziening, dus water, gas en elektriciteit, is eigenlijk een grondrecht. Daarom is een gegarandeerde minimumlevering nodig. De LAC's hebben een positieve evolutie teweeggebracht, maar er is nog heel wat werk aan de winkel. De regeling voor minimumaardgasleveringen is onvoldoende. OCMW's hebben de keuze daar al dan niet in te stappen. Het LAC wordt ook niet automatisch betrokken bij de procedure. Mensen die betaalmoeilijkheden hebben, zullen om afsluiting te vermijden, besparen op gas door geen warme maaltijden meer klaar te maken of te verwarmen op veel duurder elektriciteit. Tot slot klaagt de spreker de automatische schuldafbouw bij de budgetmeters aan. Het gaat niet op dat mensen een deel van het geld dat ze opladen, niet kunnen gebruiken om te verwarmen omdat ze nog een schuld moeten aflossen.

8. Vragen van de leden

Mevrouw *Güler Turan* vraagt welke gemeenten niet ingetekend hebben op de regeling voor minimum aardgasleveringen. Kunnen mensen in die gemeenten dan geen budgetmeter krijgen?

De heer *Bert D'Hondt* legt uit dat het om veiligheidsredenen niet mogelijk is om mensen die niet meer kunnen betalen een beperkte hoeveelheid aardgas te geven, zoals dat bij elektriciteit wel mogelijk is. Het OCMW kan de persoon in kwestie dan zelf een krediet geven dat grotendeels betaald wordt door de netbeheerder zelf. Het klopt dat mensen in gemeenten die niet bij de regeling aangesloten zijn, afgesloten kunnen worden van het aardgasnet. De spreker vermoedt dat gemeenten voldoende verantwoordelijkheidszin hebben om de regeling toe te passen. Hij roept het Vlaams Parlement op om snel de gaten in de regeling te vullen.

VII. VERENIGDE VERENIGINGEN – DECENNIOUDOELEN 2017

1. Vooraf

De heer *Bart Verhaeghe*, beleidsmedewerker Verenigde Verenigingen, legt uit dat de Verenigde Verenigingen zowel het samenwerkingsverband als de spreekbuis zijn van het middenveld. De Verenigde Verenigingen werken rond grote transversale thema's waar alle verenigingen mee te maken hebben: participatie, diversiteit, ondersteuning van het verenigingsleven, sociale innovatie of vrijwilligerswerk. Door samenwerking trachten de Verenigde Verenigingen het bereik van de verenigingen die strijden tegen armoede, te maximaliseren. Voorts trachten ze er ook voor te zorgen dat alle sociale verenigingen het armoedeprobleem aankaarten in hun beleidseisen. Een van de decenniumdoelen is dat mensen in armoede hun netwerken verbreden.

2. Inclusieve functie van het middenveld

Verenigingen van armen moeten betere contacten leggen met het zogenaamde reguliere verenigingsleven. Die moeten hun werking toegankelijker maken voor mensen die in armoede leven. Het middenveld heeft immers een inclusieve functie: mensen insluiten en niet uitsluiten, zowel in het verenigingsleven als in de samenleving. Daarom willen verenigingen zorgen voor een sterkere sociale samenhang, solidariteit tussen mensen stimuleren, bruggen bouwen over hokjes. Omgaan met en waarderen van verschillen is een voorwaarde voor inclusie en maatschappelijke gelijkheid. Dat past in de geest van de decenniumdoelen en het Participatiedecreet. Een belangrijk aspect is de participatie van de kansengroepen.

In 2009 hebben de Verenigde Verenigingen een aantal projectoproepen gedaan voor samenwerkingsprojecten tussen reguliere verenigingen en armenverenigingen en voor acties tegen uitsluiting van mensen in armoede uit reguliere verenigingen. De Wegwijsgids, opgesteld in samenwerking met de verenigingen waar armen het woord nemen, is daar een resultaat van. Een volgende projectoproep zal gaan over projecten ter bevordering van de participatie van kansengroepen in andere verenigingen, maar ook aan het beleid.

3. Emancipatorische functie van het middenveld

Verenigingen van kansengroepen zijn baanbrekers voor emancipatie en integratie. In een groep met gelijken ontdekken mensen immers gemakkelijker hun eigenheid en hun mogelijkheden. In het belang van de hele maatschappij moet dat emancipatieproces meer kans krijgen. Daarvoor is hun participatie nodig. Het moet gedaan zijn met beleid voeren over en voor kansengroepen, beleid hoort samen met de verenigingen gevoerd te worden. Ook de heer Bart Verhaeghe benadrukt dat de maatschappelijke ongelijkheid en de armoede toenemen. Doelstelling 13 in Pact2020 gaat over armoede. In 2010 is daarvoor een nulmeting uitgevoerd, kortelings gebeurt er een éénmeting. Dan zal een en ander duidelijker worden.

4. Rol van de overheden

De Verenigde Verenigingen formuleren een aantal aanbevelingen voor alle overheden. Op de eerste plaats dringen ze aan op een structurele dialoog met verenigingen van kansengroepen. Dat vergt tijd en middelen. In de samenstelling van de advies- en overlegorganen moet de samenleving weerspiegeld zijn. Een succesvol armoedebeleid is transversaal. Armoede wordt veroorzaakt door meerdere oorzaken. Die moeten allemaal en structureel aangepakt worden. Dat vergt een forse financiële investering. Er zijn grote verschillen tussen mensen in armoede. Daarbij komt nog dat er heel wat verborgen armoede is. De stereotiepen over mensen in armoede kloppen niet en moeten dus verdwijnen. Dat is ieders verantwoordelijkheid.

Maatregelen om beter om te gaan met armoede zijn niet de juiste, de armoede stoppen is het doel. De stijgende armoede wijst op een te sterke economisering, een vermarkting van de samenleving. Het activeringsbeleid is redelijk succesvol, maar desondanks blijft de inkomensongelijkheid toenemen. Het activeringsbeleid moet meer een participatiebeleid worden met vrijwilligerswerk, beperkte vormen van arbeid op maat die aansluit bij de leefwereld van de betrokkene.

Om armoede fundamenteel aan te pakken, moeten er allicht keuzes gemaakt worden in plaats van op alles in te zetten en de middelen te spreiden. De spreker pleit voor gedurfde maatregelen op korte termijn die er op gericht zijn de decenniumdoelen te halen. De Verenigde Verenigingen vragen ook extra aandacht voor de gekleurde armoede in overleg met verenigingen van etnisch-culturele minderheden. Tot slot komt het erop aan de ervaringskennis van mensen in armoede en hun verenigingen echt te gebruiken en het beleid erop te enten.

5. Uitgangspunten samenwerkingsverband

Mevrouw *Kristel De Vos*, beleidsmedewerker Decenniumdoelen 2017, zegt dat armoedebestrijding een verantwoordelijkheid van iedereen is. Daarom willen de initiatiefnemende organisaties van Decenniumdoelen hun eigen en maatschappelijke krachten bundelen met als doel te wegen op de interne werking van de bewegingen, maar ook op de samenleving en op de politieke agenda. Zoals de Millenniumdoelen werken de Decenniumdoelen met een langere termijn van tien jaar: van 2007 tot 2017. Ze focussen op zes beleidsdomeinen: arbeid, inkomen, gezondheid, wonen, onderwijs en samenleven.

6. Initiatiefnemende organisaties

Er zijn twaalf initiatiefnemende organisaties, niet alleen armoede- en welzijnsorganisaties, maar ook sociale bewegingen met daarbij de vakbonden. Decenniumdoelen kunnen alleen maar functioneren dankzij de financiële steun van Cera. Daarnaast zijn er nog ondersteunende organisaties, die hun expertise ter beschikking stellen.

7. Zes doelen

Er zijn zes decenniumdoelen. Op vlak van gezondheid is de halvering van de gezondheidsongelijkheid tussen arm en rijk het doel. Op vlak van arbeid is dat een halvering van het aantal gezinnen waar niemand werkt. Op vlak van inkomen is dat voor elk gezin, ongeacht de samenstelling, minstens een inkomen dat boven de Europese armoederisicodrempel ligt. Op het vlak van wonen is het decenniumdoel: een toename van het aantal goede en betaalbare huurwoningen met 150.000 eenheden, waarvan minstens de helft sociale woningen zijn. Op vlak van onderwijs is dat een daling tot 3 percent van laaggeletterdheid en laaggecijferdheid bij jongeren, in alle onderwijsvormen en voor alle jongerengroepen. Op vlak van samenleven is het doel mensen in armoede de kans te geven hun netwerken te verbreden.

8. Indicatoren: meten is weten – Armoedebaarometer

Om na te gaan of de doelen gehaald worden, zijn er indicatoren vastgesteld die jaarlijks gemeten worden. Decenniumdoelen hebben een overeenkomst met OASeS om jaarlijks de cijfers te actualiseren, te meten en om evoluties in kaart te brengen. Op basis van die gegevens stellen Decenniumdoelen hun jaarlijkse armoedebaarometer per beleidsdomein op. Op 3 april 2008 gebeurde de nulmeting, een eerste update kwam er op 23 april 2009. Die leverde de cijfers van 2007 op. Daaruit bleek dat er weinig of geen vooruitgang is. In 2010 was de tweede update. In april 2011 komt de derde update.

9. Werken op beleidsniveau

Decenniumdoelen werken op beleidsniveau. Het engagement van politici en overheden is immers noodzakelijk om armoede een halt toe te roepen. Naar aanleiding van de Vlaamse verkiezingen van 2009 heeft de vereniging 23 beleidsvoorstellen geformuleerd onder de titel 'Geef armoede geen kans!'. Momenteel evalueert de vereniging het beleid van de Vlaamse Regering met bijzondere aandacht voor het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding. Op federaal vlak diende de vereniging in 2007 een memorandum in, daarop volgde het Memorandum 2010. Momenteel bereiden de Decenniumdoelen een initiatief voor dat ter gelegenheid van de gemeenteraadsverkiezingen gepresenteerd wordt.

10. Zes doelen – zes beelden

10.1. Gezondheid

Het is al meermaals gezegd dat armoede een invloed heeft op de gezondheid. Een vijftwintigjarige zonder diploma heeft een levensverwachting van nog 28,2 jaar, een vijftwintigjarige met diploma heeft een levensverwachting van nog 45 jaar. Het aantal mensen

dat gezondheidsuitgaven uitstelt, stijgt. Kinderen in armoede vertrekken met een achterstand. Decenniumdoelen vragen de overheid aandacht voor preventie, werken aan toegankelijkheid, uitbreiden en versterken van de wijkgezondheidscentra, de gezondheidszorg betaalbaar te houden, rechten automatisch toe te kennen.

10.2. *Arbeid*

Als een moeder niet werkt, is de kans op problemen bij de geboorte van haar kind groter dan wanneer ze dat wel doet. De werkloosheid is gevoelig gestegen door de crisis, en vooral jongeren en laaggeschoolden delen in de klappen. Onregelmatige opdrachten en kortdurende contracten bieden weinig structuur en weinig mogelijkheden. Daarom vragen Decenniumdoelen volwaardig werk voor een volwaardig loon en geen eenzijdig economisch activeringsbeleid, maar wel een participatiebeleid. Voorts vragen ze bijkomende banen in de sociale economie. Betaalbare en kwaliteitsvolle kinderopvang is een voorwaarde om aan de slag te kunnen.

10.3. *Inkomen*

Wat het inkomen betreft, is de armoederisicogrens 966 euro. Risicogroepen zijn alleenstaanden, ouderen en eenoudergezinnen. Het aantal mensen met schuldenlast stijgt, de gemiddelde schuldenlast per persoon stijgt. Meer mensen hebben moeite om de eindjes aan elkaar te knopen. Decenniumdoelen pleiten voor een verhoging van de minimuminkomens. De schuldbemiddeling moet meer uitgebouwd worden en de aanvullende hulp van het OCMW gestructureerd en gereguleerd.

10.4. *Wonen*

Het aantal sociale woningen is gestegen, maar toch zijn er nog lange wachtlijsten. De totale woonkosten worden voor een stijgend aantal mensen problematisch. Huurders betalen vaak veel geld voor een slechte woning. Decenniumdoelen pleiten voor 75.000 nieuwe sociale huurwoningen en vragen om de renovatie en de sociale vernieuwing in de private huursector te stimuleren. Voorts is het nodig de huurprijs te reguleren zodat wonen betaalbaar wordt. De vereniging vraagt ook een gegarandeerde minimumlevering van energie, en energiebesparende maatregelen en stimuli, ook voor mensen in armoede.

10.5. *Onderwijs*

Op het vlak van laaggeletterdheid is er de laatste 10 jaar geen vooruitgang geboekt. Het aantal leerlingen met twee of meer jaar achterstand in het secundair onderwijs stijgt en het aantal jongeren zonder diploma stijgt ook. Het aantal jongeren dat een beroep doet op een leefloon neemt ook toe. Kinderopvang moet een recht zijn, niet alleen om ouders toe te laten te gaan werken, maar ook om de voordelen voor de kinderen zelf. De hervorming van het secundair onderwijs moet de ongekwalificeerde uitstroom zoveel mogelijk tegengaan. Leerlingen moeten beter begeleid en ondersteund worden. De studiefinanciering automatisch toekennen en de schooltoelage verhogen, zijn andere noodzakelijke maatregelen. Een goede taalkennis is de basis van onderwijssucces.

10.6. *Samenleven*

De kloof tussen mensen die deelnemen en mensen die niet deelnemen aan het verenigingsleven wordt groter. Het risico op sociale uitsluiting en niet-participatie van laaggeschoolden neemt ook toe. Het percentage van mensen die het moeten stellen zonder een week vakantie, stijgt tot 17,8 percent. Daarom vraagt Decenniumdoelen de participatiedrempels te verlagen, de buurt en nabijheidsdiensten uit te bouwen, het vrijwilligerswerk te erkennen en te stimuleren en de digitale kloof te verkleinen. De zeven jeugdbewegingen zullen samen het volgende jaarthema aan armoede wijden. Het is onder meer de bedoeling dat ze hun werking openstellen voor jongeren in armoede.

11. Vragen van de leden

Mevrouw *Cindy Franssen* vat de hoorzitting samen als de overtuigden die de overtuigden trachten te overtuigen. Het komt er nu op aan ook de andere parlementsleden warm te maken. Natuurlijk kan het niet zo zijn dat de Vlaamse en federale overheden alles afschuiven op het lokale niveau. Armoedebestrijding hoort thuis op alle beleidsniveaus en in alle beleidsdomeinen, maar ook in andere geledingen van de samenleving. De situatie kan maar verbeteren als er cruciale keuzes gemaakt worden: de fiscale aftrekbaarheid aanpakken, de mattheuseffecten uit maatregelen halen en afstappen van de culpabilisering van mensen in armoede. Iedereen moet ervan overtuigd geraken dat armoede een structureel probleem is. Het parlementslicd hoopt dat 2010 een scharnierjaar was en dat er vanaf nu wel verbetering optreedt.

Mevrouw *Güler Turan* heeft er vertrouwen in dat het de goede kant uitgaat, hoewel er altijd kansarmen zullen zijn. Ze is enthousiast over het jaarthema van de jeugdbewegingen. Tot slot hoopt ze dat de doelstellingen gehaald worden, waarop er dan nieuwe doelstellingen kunnen gezet worden.

De *voorzitter* dankt de sprekers en de nog aanwezige parlementsleden Dillen, Franssen en Turan.

Tom DEHAENE,
voorzitter

Cindy FRANSSEN
Güler TURAN,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

CAW	centrum algemeen welzijnswerk
EU	Europese Unie
LAC	lokale adviescommissie
OASeS	Onderzoeksgroep Armoede, Sociale Uitsluiting en de Stad
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
POD	Programmatorische Overheidsdienst
RVA	Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening
SIF	Sociaal Impulsfonds
UNIZO	Unie van Zelfstandige Ondernemers
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VVSG	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten